

# De eerste poldermolen

## *Over de vroegste geschiedenis van de Hoosmolen,*

gelegen naast het onthaalcentrum De Grutto, tastte men tot op heden in het duister. Zoals je nog kon lezen in het artikel in de tweede Snep! van deze jaargang, sprak men vaag over 'een' molen in de Bourgoyen in de twaalfde eeuw, echter zonder historische bewijsvoering, gebaseerd op oorspronkelijke, geschreven bronnen.



LIEVEN DENEWET

In het Rijksarchief van Gent vonden we evenwel onlangs twee perkamenten oorkonden uit 1316, met de vermelding 'hoesse molen' en 'vennemolen'. Daarenboven werd de Leiearm, tussen Rooigem en Drongen, al in de veertiende eeuw het 'Molenwater' genoemd. Deze benaming bleef tot rond 1700 in gebruik.

Deze benaming werd gegeven omdat de Hoosmolen het water in de Leie werpt (of hoost). De gracht waarop de Hoosmolen staat, werd voor het eerst in 1367 als 'Molengracht' genoemd.

# stond in de Bourgoyen!

Nog een aardige bijzonderheid is dat de Hoosmolen meteen ook de aller-eerste poldermolen (of een door wind gedreven ontwateringsmolen) is waarvan een vermelding is gevonden. Een anekdote in dat verband: in Nederland viert men volgend jaar het 'Jaar van de Molen' omdat men tot voor kort in de waan verkeerde dat de poldermolen voor het eerst in 1407 in Alkmaar werd gebouwd (al dus 1407-2007 of 600 jaar). De Gentse Hoosmolen doorkruist nu enigszins die aanleiding...

## Een eeuw vroeger dan in Nederland

In Nederland is men doorgaans de mening toegedaan dat de windgedreven ontwateringsmolens (poldermolens, windwatermolens) een Hollandse uitvinding zijn. Men beroept zich op een tresprijsrekening van de rentmeester Philips van Dorp in het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage. In 1407 droeg de Graaf van Holland de Heemraden van Delfland op naar Alkmaar of de directe omgeving te gaan om een onderzoek in te stellen naar de aldaar in gebruik zijnde molen die water uitwierp, gebouwd door Floris van Alkemade en Jan Grietsoen. Een tweede tekst uit 1408 spreekt ondubbelzinnig over een windmolen voor bemaling in het ambacht Zoeterwoude, gebouwd door dezelfde Floris van Alkemade.

Naar aanleiding van een rondleiding die ik op 30 juli 2006 gaf in de Hoosmolen van Gent (Drongen), werd mijn interesse voor dat watergemaal opnieuw gewekt. In augustus deed ik gerichte opzoekingen in het Rijksarchief van Gent en vond er originele, perkamenten oorkonden uit 1316.

Op 10 februari 1316 kocht Simon Willebaert van zijn broer Jan gronden te Ekkerghem in de nabijheid van de

Leie, waaronder meersen tussen Ekkerghem en Rooigem. Eén van deze gronden wordt nader gesitueerd: en[de] an tstic lands daer de hoesse molen up staet (*Rijksarchief Gent, Fonds kartuizers, Oorkonden, dd. 1316, 10 februari*).

Van deze transactie bleef ook nog de notariële akte in het Latijn bewaard, die op dezelfde dag (10.02.1316) is gedateerd (*Rijksarchief Gent, Fonds kartuizers, Oorkonden, dd. 1316, 10 februari*). We vinden er dezelfde goederen in opgesomd. Opvallend is echter dat de hoesse molen er weergegeven wordt als *vennemolen!* Toch wijst ook deze aanduiding (vennen of veen samen met molen), vooral in combinatie met 'Hoosmolen' (van hopen of water opvoeren), naar de functie als poldermolen.

De eerste ons bekende vermeldingen van een poldermolen zijn dus de *hoesse molen* of de *vennemolen* in de Bourgoyenmeersen bij de Leie op de grens Drongen-Gent in 1316. Dit is een eeuw vroeger dan de vroegst vermelde poldermolen in Nederland (1407).

De eerste aanduidingen van de *Molengracht* (1367) en van de Leie tussen Drongen en Gent als het *Molenwater* (1397) bevestigen het vroege bestaan van de Hoosmolen. Deze Hoosmolen stond op dezelfde plaats als de huidige romp, die een aantal keren (onder andere in 1597 en 1701) werd herbouwd. Die eerste vermeldingen hebben zeker betrekking op een windmolen en niet op een hand- of rosmolen om water te scheppen. De bronnen geven de Hoosmolen immers als vast referentiepunt weer, hetgeen een tijdelijke constructie (zoals een hand- of rosmolen) niet kan geven. Ook de eeuwenlange aanduiding van Molengracht en Molenwater wijzen op het

langdurig voorkomen van een duurzame constructie.

We weten dat de Hoosmolen na zijn verdwijning tijdens de troebelen werd herbouwd in 1597 als een houten achtkante grondzeiler. In 1701 kwam er een stenen gebouw (de huidige achthoekige romp). De eerste Hoosmolen was in ieder geval ook van hout. Wellicht was het een staakmolen, waarvan de kast misschien kleiner was. Op de kaart van Gent van Jacobus van Deventer (ca. 1560) zien we op de plaats van de Hoosmolen een staakmolen getekend.

In 1852 werd de bemaling overgenomen door een stoommachine. Naast de molen kwam een hoge vierkante schoorsteen. Rond 1860 werden kap en gevlucht van de molen weggenomen. Het scheprad werd in 1897 vervangen door de nog bestaande Phoenix-centrifugaalpomp. In 1945 schakelde men over op elektrische aandrijving. De Stad Gent kocht het gebouw aan in 1985. In 1994 werd de Hoosmolen een beschermd monument en in 1997 startte de Stad Gent een restauratieprogramma dat in 2004 werd afgerond. In de gerenoveerde molenromp maakt een metalen spiltrap en vloer het mogelijk de romp tot boven te bezoeken en vele infopanelen te bekijken. En de pomp uit 1897 werd weer in werking gesteld en is nu ingeschakeld in de waterbeheersing van het stedelijk natuurreservaat.

Contacteer voor een bezoek het Stedelijk Natuurreservaat Bourgoyen-Ossemeersen, Driepikkelstraat 32, 9030 Mariakerke (Gent), tel. 09/226.15.01, [bourgoyen.educatie@gent.be](mailto:bourgoyen.educatie@gent.be).

Over de archiefvondst verscheen een uitgebreid artikel in *Molenecho's* (Vlaams Tijdschrift voor Molinologie), 34ste jaargang, 2006, nr. 3, p. 170-190 ([www.molenechos.org](http://www.molenechos.org)). ■